

Ing. H. Glas

Onkruiden herkennen

Determineren van planten
vanaf hun vroegste kiemvorm

Dit boek is gepubliceerd door
Kosmos Uitgevers,
Utrecht/Antwerpen
www.kosmosuitgevers.nl

ISBN 978 90 2156 1400
NUR 426

Foto's en tekst: Henk Glas
Vormgeving: Ap Timmers
Redactie: Madeleine Gimpel

Negende, herziene druk © 2016

Delen van informatie in dit boek zijn eerder verschenen in de uitgaven
'Akkeronkruiden' en 'Weide-onkruiden'

Niets van deze uitgave mag worden verveelvoudigd en/of openbaar gemaakt door middel van
druk, fotokopie, microfilm, opslag in een voor derden toegankelijk raadpleegsysteem, of op
welke wijze dan ook, elektronisch, mechanisch of anderszins, zonder voorafgaande
toestemming van de uitgever.

Voorwoord

Dit onkruidenboek is een geheel herziene en uitgebreide uitgave van het zo bekende *Akkeronkruiden* en *Weide-onkruiden*. Tekst en foto's zijn totaal herzien. Ook het aantal beschreven onkruiden is, mede op verzoek van gebruikers, uitgebreid met nieuwe probleemonkruiden. Ondanks die uitbreiding geeft dit boekje geen volledig totaalbeeld en ook geen flora-achtige beschrijving. Velen willen een plant op het gezicht kunnen herkennen zonder veel precisiewerk. Daarom zijn de planten in vorm en kleur zo natuurgetrouw mogelijk afgebeeld. Per onkruid is steeds een foto als jong plantje opgenomen. Het jeugd stadium speelt immers meestal de hoofdrol bij de noodzaak van het herkennen. Soms is daarvoor een plant met kiemblaadjes (kiemplant) gebruikt, maar meestal een plant die naast kiemblaadjes ook al echte blaadjes heeft. Dit geeft namelijk veel meer houvast dan alleen de kiemplant.

Van ieder onkruid is verder een foto van de bloeiende plant opgenomen.

Van bijzonderheden, die voor de plant specifiek zijn en die herkenning gemakkelijk maken, treft u ook afbeeldingen aan.

De afbeeldingen geven een indruk van de onkruiden in hun meest ideale verschijningsvorm: afwijkingen in vorm en kleur komen echter regelmatig in de natuur voor.

De begeleidende tekst is eenvoudig gehouden en heeft betrekking op het gemiddelde gedrag van het (on)kruid. Meer factoren kunnen dit gemiddelde beïnvloeden.

Zo kan de standplaats in combinatie met het gewas het beeld verstoren.

Voor onkruidbestrijding bestaan veel mogelijkheden wanneer men het gedrag van het onkruid kent. Om dat gedrag te doorgronden is het noodzakelijk eerst te weten om welk onkruid het gaat en daar kan deze uitgave bij helpen.

De benaming (Nederlands en Latijns) is volgens de 23e druk van Heimans, *Heinsius* en *Thijsses's geïllustreerde Flora van Nederland*.

Ing. H. Glas

Inhoud (naar familie)

Komkommerfamilie <i>Cucurbitaceae</i>	Heggerank	17
Paardenstaartfamilie <i>Equisetaceae</i>	Heermoes Lidrus	18 20
Brandnetelfamilie <i>Urticaceae</i>	Grote brandnetel Kleine brandnetel	22 24
Duizendknoopfamilie <i>Polygonaceae</i>	Schapezuring Beklierde duizendknoop Kruhzuring Perzikkruid Ridderzuring Varkensgras Veenwortel Veldzuring Waterpeper Zwaluw tong	25 26 28 30 32 34 36 38 39 40
Ganzevoetfamilie <i>Chenopodiaceae</i>	Melganzevoet Korrelganzevoet Rode ganzevoet Stippelganzevoet Uitstaande melde Zeegroene ganzevoet Spiesmelde	42 44 45 46 48 50 52
Amarantenfamilie <i>Amaranthaceae</i>	Papegaaiekruid	53
Anjerfamilie <i>Caryophyllaceae</i>	Akkerhoornbloem Echte koekoeksbloem Gewone hoornbloem Liggende vetmuur Vogelmuur	54 55 56 57 58
Ranonkelfamilie <i>Ranunculaceae</i>	Akkerboterbloem Blaartrekkende boterbloem Kruipende boterbloem Knolboterbloem Scherpe boterbloem Speenkruid	60 62 64 66 67 68
Papaverfamilie <i>Papaveraceae</i>	Grote klaproos Stinkende gouwe Gewone duivekervel	70 72 74

	Gele ganzenbloem	184
	Gekroesde melkdistel	185
	Gewone melkdistel	186
	Gewone paardebloem	187
	Gewoon biggekruid	190
	Gewoon duizendblad	192
	Groot hoeblad	194
	Jakobskruiskruid	196
	Kaal knopkruid	197
	Klein hoeblad	198
	Klein kruiskuid	200
	Klein streepzaad	202
	Korenbloem	203
	Madeliefje	204
	Leverkruid	206
	Moerasdroogbloem	207
	Muizeoor	208
	Valse kamille	209
	Reukeloze kamille	210
	Schijfkamille	212
	Speerdistel	214
	Veerdelig tandzaad	216
	Vertakte leeuwetand	218
	Weidehavikskruid	219
Liefamilie	Kraailook	220
<i>Liliaceae</i>		
Russenfamilie	Pitrus	221
<i>Juncaceae</i>		
Grassenfamilie	Duist	222
<i>Gramineae, Poacea</i>	Fioringras	223
	Gestreepte witbol	224
	Grote windhalm	225
	Hanepoot	226
	Kweek	227
	Oot	228
	Ruwe smele	229
	Straatgras	230
	Zachte dravik	231
Cypergrassenfamilie	Heen	232
<i>Cyperaceae</i>	Knolcyperus	233
Notitieruimte		234

Alfabetisch register van Nederlandse namen

Grote weegbree	169	Klimopereprijs	164
Grote windhalm	225	Knolboterbloem	66
Grote zandkool	92	Knolcyperus	233
Guichelheil	132	Knopherik	96
		Knopkruid, kaal	197
H		Koekoeksbloem, echte	55
Haagwinde	130	Komkommerkruid	137
Hanepoot	226	Korenbloem	203
Havikskruid, weide-	219	Korrelganzevoet	44
Heen	232	Kraailook	220
Heermoes	18	Krodde, witte	99
Heggerank	17	Kromhals	138
Hennepnetel	142	Kroontjeskruid	106
Herderstasje	90	Kruipende boterbloem	64
Herfstleeuwetand	218	Kruiskruid, jakobs-	196
Herik	98	Kruiskruid, klein	200
Herik, knop-	96	Krulzuring	28
Hoefblad, groot	194	Kwade unjer (lidrus)	20
Hoefblad, klein	198	Kweek	227
Hoenderbeet	144		
Hondsdrif	146	L	
Hondspeterselie	124	Leeuwetand, vertakte	218
Hoombloem	56	Leverkruid	206
Hoombloem, akker-	54	Lidrus	20
		Liggende vetmuur	57
J		M	
Jakobskruiskruid	196	Madeliefje	204
		Meelraai (gestreepte witbol)	224
K		Melde (melganzevoet)	42
Kaal knopkruid	197	Melde, spies-	52
Kamille, echte	186	Melde, uitstaande	48
Kamille, reukeloze	210	Melganzevoet	42
Kamille, schijf-	212	Melkdistel, gewone	186
Kamille, valse	209	Melkdistel, akker-	176
Kers, akker-	84	Melkdistel, gekroesde	185
Kers, grote varkens-	89	Melkdistel, ruwe	185
Kers, moeras-	100	Middelst vergeet-mij-nietje	136
Klaproos, grote	70	Moerasandoorn	148
Klaver, rode	75	Moerasdroogbloem	207
Klaver, witte	78	Moeraskers	100
Kleefkruid	126	Moeraspaardestaart (lidrus)	20
Klein hoefblad	198	Muizeoor	208
Klein kruiskruid	200	Munt, akker-	140
Klein streepzaad	202	Muur, liggende vet-	57
Kleine brandnetel	24	Muur, vogel-	58
Kleinbloemig wilgeroosje	114		
Kleine veldkers	94		

Alfabetisch register van Latijnse namen

<i>Lapsana communis</i>	Akkerkool	174
<i>Leontodon autumnalis</i>	Vertakte leeuwetand	218
<i>Linaria vulgaris</i>	Vlasbekje	167
<i>Lotus corniculatus</i>	Rolklaver	76
<i>Lycopsis arvensis</i>	Kromhals	138
<i>Lychnis flos-cuculi</i>	Echte koekoeksbloem	55

M

<i>Matricaria discoidea</i>	Schijfkamille	212
<i>Matricaria maritima</i>	Reukeloze kamille	210
<i>Matricaria recutita</i>	Echte kamille	182
<i>Mentha arvensis</i>	Aktermunt	140
<i>Mercurialis annua</i>	Tuinbingelkruid	108
<i>Myosotis arvensis</i>	Akkervergeet-mij-nietje	136

P

<i>Papaver rhoeas</i>	Grote klaproos	70
<i>Pastinaca sativa</i>	Pastinaak	115
<i>Petasites hybridus</i>	Groot hoeblad	194
<i>Plantago lanceolata</i>	Smalle weegbree	170
<i>Plantago major</i>	Grote weegbree	169
<i>Poa annua</i>	Straatgras	230
<i>Polygonum amphibium</i>	Veenwortel	36
<i>Polygonum aviculare</i>	Varkensgras	34
<i>Polygonum convolvulus</i>	Zwaluw tong	40
<i>Polygonum hydropiper</i>	Waterpeper	39
<i>Polygonum lapathifolium</i>	Beklierde duizendknoop	26
<i>Polygonum persicaria</i>	Perzikkruid	27
<i>Potentilla anserina</i>	Zilverschoon	103
<i>Potentilla reptans</i>	Vijfvingerkruid	102
<i>Prunella vulgaris</i>	Brunel	150

R

<i>Ranunculus acris</i>	Scherpe boterbloem	67
<i>Ranunculus arvensis</i>	Akkerboterbloem	60
<i>Ranunculus bulbosus</i>	Knolboterbloem	66
<i>Ranunculus ficaria</i>	Speenkruid	68
<i>Ranunculus repens</i>	Kruipende boterbloem	64
<i>Ranunculus sceleratus</i>	Blaartrekkende boterbloem	62
<i>Raphanus raphanistrum</i>	Knopherik	96
<i>Rhinanthus angustifolius</i>	Grote ratelaar	166
<i>Rorippa palustris</i>	Moeraskers	100
<i>Rorippa sylvestris</i>	Akkerkers	84
<i>Rumex acetosa</i>	Veldzuring	38
<i>Rumex acetosella</i>	Schapezuring	25
<i>Rumex crispus</i>	Krulzuring	28
<i>Rumex obtusifolius</i>	Ridderzuring	32

Grote brandnetel

Urtica dioica

Grote brandnetels komen in bossen op. Ze dulden in hun kolonie geen andere plantengroei

De grote brandnetel blijft over met wortelstokken. Jonge planten kunnen uit zaad opkomen, maar ook rechtstreeks van de wortelstok

Brandnetelspruiten afkomstig uit wortelstokken geven een dicht patroon

De grote brandnetel is tweehuizig, dus er zijn mannelijke en vrouwelijke planten. Bij de mannelijke planten staan de bloemtrossen horizontaal

De vrouwelijke planten laten de bevruchte bloeiwijzen hangen

De mannelijke bloeiwijzen, de meeldraden, zitten in bolletjes opgesloten. Met zonnig weer breken ze open

Hoe ontstaat het branderige gevoel dat we nog enige tijd houden nadat we met een brandnetel in aanraking zijn geweest? De hele plant is overdekt met kleine en grotere doorzichtige penntjes, de brandharen, die hol zijn en gevuld met een bijtend vocht. Het topje van zo'n haar is glasachtig hard, zodat het bij aanraking gauw breekt en het vocht gemakkelijk in de huid dringt. De grote brandnetel is meerjarig en komt overal ter wereld voor. Aan haar touwachtige wortelstokken dankt zij het feit dat de spruiten in zulke dichte pollen opkomen, dat andere groei bijna niet mogelijk is. In het voorjaar verschijnen de spruiten. De bladeren zitten kruisgewijs aan de vierkantige stengel, hebben diepgezaagde randen en een hartvormige voet. Ze kunnen ruim 120 cm hoog worden en bloeien van juni tot oktober met groenachtige bloemtrossen die aan steeltjes vanuit de bladoksels neerhangen. De plant is tweehuizig: mannelijke en vrouwelijke bloemen staan op afzonderlijke planten. Onder invloed van de zon kunnen de meeldraden van de

mannelijke bloemen zo onder spanning komen te staan dat ze met kracht openbarsten, waardoor een stuifmeelwolkje naar buiten 'ploft' dat het omringende blad en de vrouwelijke bloeiwijze witgeel bepoedert. De grote brandnetel behoort tot de brandnetelfamilie. Een typisch kenmerk van de planten van deze familie zijn de prikkende haren op bladeren en stengels. Brandnetels zijn rijk aan vitamines, eiwitten en mineralen, reden waarom ze als groente worden aanbevolen. De jonge spruiten zijn even smakelijk als spinazie en hebben een gunstige uitwerking op bloed, haar en huid. Ook voor het vee zijn brandnetels gezond. De naam brandnetel spreekt voor zichzelf: het woord brand spreekt boekdelen; netel komt van netelen of prikken. Ook de Latijnse naam *Urtica* stamt van *urere* (branden). De soortnaam *dioica* is samengesteld uit *di* (twee) en *oica* (huis): tweehuizig. Vroeger werd van de stengelvezels neteldoek geweven, tot het vlas de brandnetel verdrong.

Driekleurig viooltje

Viola tricolor

De kiemplant van driekleurig viooltje heeft een onregelmatige vorm

In graan is het driekleurig viooltje bijna niet te zien

Het driekleurig viooltje is een nederig plantje, dat door talloze dichters werd bezongen om de lieflijkheid van het bloempje, dat zodanig is getekend, dat het lijkt of het ons aankijkt. Het dankt haar naam aan de drie kleuren van de bloem: wit, geel en lila tot blauwpaars. Op dit kleurenpatroon zijn veel variaties mogelijk, waarbij soms een van de drie tinten overheerst. Er zijn veel ondersoorten, die allemaal weer op elkaar lijken. Zo zijn de gekweekte tuinvioltjes met hun grote bloemen vooral bastaarden van het driekleurig viooltje met andere soorten, zoals het akkerviooltje. De bloem bestaat uit vijf blaadjes, waarvan het onderste het grootst is. Over dit onderste blad lopen duidelijke strepen, die verantwoordelijk zijn voor het lieflijke 'violengezichtje'. Boven dit grote blad zitten twee blaadjes aan de zij- en twee aan de bovenkant. Doorgaans zijn de planten klein, 7 à 25 cm hoog. Vaak zijn ze eenjarig, soms echter ook meerjarig. Meestal groeien de stengels eerst langs de grond

en stijgen daarna op. Ze zijn hol. Het blad is aan de rand grof gekarteld. De eivormige zaaddoosjes van het driekleurig viooltje barsten in drie delen open wanneer ze rijp zijn. Een deel van het zaad wordt meteen weggeslingerd, terwijl een restant in de open hulzen achterblijft. Het is een aantrekkelijk gezicht, deze openstaande zaaddozen vol rolronde zaden, die keurig gerangschikt liggen. Voor de verspreiding van het zaad zorgen de mieren, die nogal gesteld zijn op het olierijke kiemwit. In de geneeskunde hebben violtjes een goede naam. Ze werden gebruikt tegen allerlei kwalen van ingewanden en luchtwegen en ook tegen huiduitslag. Wie zich wast met een aftreksel van violtjes kan verzekerd zijn van een fluweelzachte huid. Van de bladeren werd thee getrokken of een siroop gemaakt.

De geslachtsnaam *Viola* is afkomstig van een oude Latijnse plantennaam. De soortnaam *tricolor* betekent driekleurig.

Viola tricolor

Driekleurig viooltje

Het driekleurig viooltje is klein

Het driekleurig viooltje is van een verrassende schoonheid

De zaden liggen als kleine kogeltjes opgeborgen in de zaaddoosjes

Praktische gids voor alle tuiniers

Wat de een ziet als onkruid, vindt de ander een aanwinst voor de tuin. Met deze gids zijn de 146 meest voorkomende wilde planten al in een vroeg stadium gemakkelijk te herkennen. Elke plant wordt namelijk ook afgebeeld in het kiemstadium, wanneer de eerste blaadjes net zichtbaar zijn. Daarbij is er ook de nodige informatie over groeiplaatsen en eventuele geneeskrachtige werking.

*“Al jaren een vertrouwde gids bij de vraag:
laat ik het staan of moet het eruit?”*

KOSMOS

NUR 426
Kosmos Uitgevers, Utrecht/Antwerpen

9 789021 561400

www.kosmosuitgevers.nl